

A SZÉPIRODALMI MŰVEK FELDOLGOZÁSA DRÁMAPEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL¹

Gyakorló közművelődési és oktatási szakemberként működve bizonyára találkoztak azzal a megállapítással, mely szerint a drámapedagógia, mint oktatási-nevelési tevékenységi forma évszázadok óta él az európai gyakorlatban.

Hazánkban a 70-es években erősödött meg, Mezei Éva, Gabnai Katalin és Debreczeni Tibor munkájának köszönhetően.

Az utóbbi évtizedben megjelenő pedagógiai innovációk, a kísérletező pedagógusok egyre inkább a tanulókat aktivizáló, cselekvésre építő tanulási formákat alkalmazták. Ezzel párhuzamosan indult el, majd fokozatosan erősödött a drámapedagógia, mint szakma differenciálódása.

A korábban elterjedt drámajátékok, dramatikus improvizációk és színházi formák mellett ismertté vált Magyarországon az angolszász tanítási dráma módszere / Kaposi László-Kerekasztal Színházi Társulás, Takács Gábor-Káva Kulturális Műhely, Szauder Erik fordítói-adaptálói tevékenysége nyomán/.

Gavin Bolton angol drámatanár terminológiája alapján a tanítási drámát a tanulás, egyik lehetséges, ám számos értékkel bíró megközelítésmódként, továbbá az irodalmi nevelés segítő lehetőségeként értelmezem, amely

- Határozottan elismeri a gyermekek már meglévő, ún. saját kulturális forrásait, azokat kihívást jelentő módon fejleszti tovább, hidat ver az ismert és ismeretlen között,
- A drámában a tanár és a tanuló között partneri viszony áll fenn, hiszen a tanulást közös erőfeszítésként értelmezik,
- A megismerés új útjait kínálja, tanulni segít,
- A drámában résztvevők számára nem pusztán passzív befogadói, hanem aktív jelentésteremtői szerepet kínál: akik egyben hallgatói-nézői és alkotói is egyben a játéknak.

A foglalkozásvezető a játékot, mint egy üres, sokrekeszes dobozt nyújtja át a játszóknak, akik saját ötleteik révén töltik meg tartalommal. A játék során gondolatok

¹ „Az (olvasni) tudás hatalom?” címmel rendezett Zala megyei őszi könyvtári szakmai napok egyik előadása.

adás-vétele történik, a csoport ötletei, javaslatai is a közös cél: a játék folytatása érdekében születnek.

Épít arra, hogy a gyermekek cselekvés közben tanulnak leghatékonyabban és élmények alapján tevékenykednek:

- Nem a színjátékos készségek átadására szolgál, hanem a „képzeletbeli mintha-közegben” létrejövő tapasztalat befolyásolására,
- Lehetőséget ad magatartásformák, döntési és konfliktushelyzetek vizsgálatára.

„*Dráma a megértés érdekében*” – mondja Bolton. Legfőbb célja tehát a tanulók meglévő ismereteit rendszerezni: biztosítja a hiányzók megszerzését és beépítését a résztvevők tudásába, viselkedéskultúrájába.

A tanítási dráma hatása a szépirodalmi művek feldolgozása kapcsán az alábbi területeken hoz változást:

- Változás a megértésben / a mű által felvetett téma, központi probléma kapcsán a korábbi megértési szint a dráma hatására módosul/,
- Változás a szociális viselkedés terén / a szerepjátékot, mint stratégiát arra használja a tanuló, hogy mások viselkedését értelmezze/,
- A nyelvi tapasztalatok megváltozása.

A tanítási drámában a gyermekek dramatikus cselekvéseken keresztül, azok verbális feldolgozása során fogalmazzák meg gondolataikat az adott témával kapcsolatban, amely fontos, hogy igazodjon a résztvevők életkorához, mentális érettségéhez, érintettségéhez, valamint a tanulók élményanyagához / nem kell, hogy megtörténjen velük, de legyen ismert/.

Érdekes tapasztalatokat szereztem a Deák Ferenc Megyei Könyvtár 2004. novembere és 2005. májusa között megvalósult pályázati programja során, melynek címe: „Társadalmi integrációt segítő művészeti foglalkozások”; ennek keretében tanulásban akadályozott és normál általános iskolai oktatásban részesülő tanulók könyvtári környezetben vehettek részt művészeti foglalkozásokon, a téli és tavaszi ünnepkörhöz kapcsolódóan kézműves, valamint meséket feldolgozó báb és drámafoglalkozásokon.

Az általam vezetett drámafoglalkozásokon mutatkoztak meg legmarkánsabban a mentális és nyelvi / írásbeli és szóbeli kommunikációs/ készségekbeli különbségek, ám ennek ellenére a közös játékok minden esetben eredményesnek és élményekben gazdagnak bizonyultak, továbbá ezen a heterogén összetételű csoportok esetében hozott jelentős, szembetűnő változást a közös drámapunkta az egymás iránti elfogadás, pozitív, segítő attitűd, mások szükségleteinek fel- és elismerésében.

A dráma által a gyermekek számára megajánlott szerepek, szituációk biztosították a résztvevők pszichés biztonságát, mivel az őket körülvevő kontextus térben és időben is eltávolította őket a valós helyzetüktől és énjüktől.

Bátran feldolgozható témának bizonyult a fizikai másság-fogyatékososság a *Pettyetlen Katica* és *A törpe királyfi* c. foglalkozásokon.

A pályázati programhoz kapcsolódóan a könyvtáros kollégák végeztek hatékonyságméréseket, melyek vizsgálták

- A résztvevő gyermekek aktivitását,
- A kommunikációs készség fejlődését,
- Az élmények maradandóságát.

A drámafoglalkozások közül a *Csen Szu* / koreai népmese feldolgozás/ mutatta a legnagyobb aktivitást / 4-5. osztályosok 100-100%-os aktivitást jelöltek/.

A Pettyetlen Katica és a Dzsungel könyve c. foglalkozások alkalmával a 80-90%-os értéket mutattak a tanulásban akadályozottak és a normál ált. iskolások.

A 3. osztályosokat leginkább a Vuk és A százéves tölgyfa c. foglalkozás kötötte le / 75-90%, 70-90%/.

S végül néhány gondolat a tanulói élményfogalmazásokról, valamint a tanári értekelésekből:

- „Úgy gondolom, hogy mindenki sok élménnyel gazdagodott.”- írta Csalló Júlia 4. osztályos.
- „Nagyon jól éreztem magam és remélem, lesz még ilyen.”
- „Nagyon jól telt a két óra és remélem még más alkalommal is találkozunk.”
- „Minden alkalommal örömmel készültünk a találkozásokra.”

Jól megválasztott anyag /feldolgozandó szépirodalmi mű már a játék kezdetén, biztosított egyfajta kíváncsiságot, mentális izgalmat, valamint a tanulók dráma iránti elkötelezettségét, a drámai szituációkon belüli feszültség pedig fenntartja a játékos figyelmét.

A tanítási dráma középpontjában egy konkrét kérdés formájában megfogalmazott FÓKUSZ áll, amely köré a drámatanár a különféle dramatikus munkaformák, drámai konvenciók által szervezi a játékot. Tehát ez is bizonyítja, hogy a tanítási dráma egy tudatosan szerkesztett és irányított forma.

A feldolgozandó mű, az általa felvetett téma, probléma kiválasztása, majd a drámafoglalkozás megszervezése a foglalkozásvezető felelőssége. A drámafoglalkozás legfontosabb része a kontextusépítő szakasz, melyben a tér-idő-emberi viszonylatok megteremtése zajlik.

A következőkben pedig engedjék meg, hogy néhány drámai konvenciót bemutassak Önöknek, melyeket némi szépirodalmi áttekintést követően bátran alkalmazhatnak mindennapi munkájukban:

Szerep a falon:

Ezen eszköz lényege, hogy egész csoportos egyeztetés keretében összegyűjtjük mindazt, amit egy szereplőről, annak külső és belső tulajdonságairól gondolunk, illetve megtudunk.

Visszatérhetünk ehhez az eszközökhöz a foglalkozás későbbi szakaszában is, pl. egy-egy döntési helyzet okainak vizsgálatkor. Kiválóan alkalmas a konvenció a jellemfejlődés vizsgálatára.

Közös rajzolás:

A játékosokban segíti a felépülő játékvilág konkrét képi megfogalmazását.

Megjelenési formája lehet: rajz, tervrajz, plakát, térkép egész vagy kiscsoportos formában. Vele rokon eszköz a térmeghatározás, melynek során a rendelkezésre álló bútorokból díszlet születik.

Tabló, állókép:

A játékosok mozdulatlan csoportképet hoznak létre önmagukból. Majd ezt bemutatják a másik csoportnak, akik elemzik azt, vagyis megfogalmazzák a képen látható szereplők viszonyát, érzéseit stb.

Az eszköz alkalmas a történetalakítás epikus pillanatainak sűrítésére, egy adott történetszakasz lényegének, jellemző pillanatának megfogalmazására. Kapcsolható hozzá a Képleírás C. konvenció.

Az ún. narratív konvenciók:

A dráma történetének vagy elkövetkező eseményeinek egyes dimenzióit hangsúlyozzák. Döntő fontosságú események középpontba állítására vagy a bonyodalom bevezetésére, kidolgozására használatosak.

Gyűlés

A csoporttagok összegyűlnek, hogy új információkat szerezzenek, megtervezzék a teendőket, közös döntéseket hozzanak. A gyűlést a tanár vezeti, aki szerepbe is léphet. Egy megfelelő szerepbe lépés szolgálhatja például az érdeklődés felkeltését, tevékenység irányítását, a részvétel ösztönzését, választási lehetőségek nyújtását.

Forró szék:

A csoport tagjai szerepen kívül dolgoznak, kérdéseket tehetnek fel a játék egy szerepben lévő résztvevőjének.

A költői konvenciók a történet mélyebb rétegeibe való betekintés hasznos eszközei.

Kiscsoportos improvizáció:

Kisebb csoportok a cselekmény alternatív megoldási módjai szemléltetése végett rögtönzéseket terveznek meg, készítenek elő és mutatnak be. Az improvizációk az adott szituáció vagy élmény aktuális értelmezését mutatják meg.

A konvenciókról bővebben a Kaposi László szerkesztésében megjelent Drámapedagógiai olvasókönyvből tudhatnak meg.

S végezetül szakirodalmi és tanfolyami ajánlás: <http://www.marczi.hu>, <http://www.drama.hu>.

Kocsis Eszter

„Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barack” címmel 4. osztályosoknak rendezett drámafoglalkozás résztvevői